

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2016. gada 8.jūnijā Nr.1-5/125

**Ministru prezidentam
Mārim Kučinskim**
Brīvības bulvārī 36
Rīgā, LV - 1520

Godātais M.Kučinska kungs !

*Par ANO Konvencijas pret spīdzināšanu un
citiem nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas
izturēšanās vai sodīšanas veidiem
fakultatīvo protokolu*

Sākotnēji vēlos atzīmēt, ka par ANO Konvencijas pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas veidiem fakultatīvā protokola (turpmāk – Fakultatīvais protokols) ratifikācijas nepieciešamību esmu aktualizējis jau vairākkārt. 2012. gadā vērsos pie Ministru prezidenta V.Dombrovska ar lūgumu paust nostāju par iespēju Fakultatīvo protokolu parakstīt un virzīt Saeimā. Ministru kabineta 2012.gada 30.martā sniegtajā atbildē (Nr.18/TA – 423/4001) tika norādīts, ka Papildprotokola ratificēšana nākotnē varētu tikt aktualizēta, vienlaikus atzīmējot, ka tiesībsarga pilnvaru apjoms lielā mērā atbilst nacionālā preventīvā mehānisma funkcijām. Tāpat arī sniedzot Latvijas Republikas Saeimai ikgadējos pārskatus, esmu norādījis uz nepieciešamību Latvijai ratificēt Fakultatīvo protokolu, izveidojot valstī neatkarīgu preventīvo mehānismu.

Spīdzināšana, necilvēcīga vai pazemojoša izturēšanās ir atzīstama par vienu no cietsirdīgākajiem izturēšanās veidiem pret cilvēku. Fakultatīvais protokols paredz radīt neatkarīgu mehānismu, kura uzdevums ir veikt regulāras vizītes uz slēgta tipa iestādēm, lai novērstu spīdzināšanu un cietsirdīgu apiešanos šajās iestādēs. Ratificējot Fakultatīvo protokolu, valstis veic konkrētus pasākumus, lai aizsargātu personas, kurām ir atņemta/ierobežota brīvība, nodrošinot caurskatāmību un neatkarīgu uzraudzību visās slēgta tipa iestādēs, tādējādi samazinot ļaunprātīgas izturēšanās un korupcijas risku.¹

¹Pieejams: http://apt.ch/content/files_res/why-ratify-the-opcat_en.pdf.

Vērts atzīmēt, ka no 105 valstīm² 81 valsts ir ratificējusi Fakultatīvo protokolu, starp kurām ir arī Igaunija un Lietuva.³ Ar Fakultatīvā protokola ratificēšanu valsts daudz efektīvāk var novērst iespējamus spīdzināšanas un citas sliktas apiešanās riskus. Fakultatīvā protokola ratifikācija papildina cilvēktiesību sistēmu ar to, ka akcentē profilaktisku rīcību.⁴

Atzīstams, ka tiesībsarga mandātā ietilpst ļoti plašs cilvēktiesību jautājumu klāsts⁵, slēgta tipa iestādēs esošo personu cilvēktiesību aizsardzība ir tikai viena no jomām, kurās birojs darbojas savu resursu un kapacitātes ietvaros. Tomēr lielākoties vizītēm uz slēgta tipa iestādēm nav bijis preventīvs raksturs, tās ir bijušas vērstas uz saņemtās informācijas pārbaudi *post factum* par iespējamiem cilvēktiesību pārkāpumiem. Turklāt īstenoto vizīšu skaits katru gadu ir bijis neliels un tām nav raksturīgs sistemātiskums ierobežoto resursu dēļ, kas ir viena no būtiskākajām neatkarīgā preventīvā mehānisma pazīmēm. Līdz ar to tiesībsarga institūciju nevar pielīdzināt neatkarīgajam preventīvajam mehānismam Fakultatīvā protokola izpratnē. Būtiski atzīmēt, ka nacionālajam preventīvajam mehānismam ir pienākums, nevis tiesības, regulāri un sistemātiski apmeklēt iestādes, kurās personām tiek, vai varētu tikt ierobežota/atņemta brīvība. Tas nozīmē to, ka ar nacionālā preventīvā mehānisma izveidošanu valsts efektīvāk novērstu iespējamus spīdzināšanas un/vai sliktas apiešanās riskus.

Nenoliedzami Tiesībsarga biroja darbinieki ilgtermiņā ir veikuši lielu skaitu monitoringa vizīšu uz slēgta tipa iestādēm, kā rezultātā ir sniegtas neskaitāmas rekomendācijas un iegūta neatsverama pieredze vizīšu plānošanas, īstenošanas un rezultātu apkopošanas metodoloģijā. Turklāt 2015.gadā Tiesībsarga birojs sadarbībā ar IOI (International Ombudsman Institute) organizēja starptautiskas mācības par uzraudzības principiem un instrumentiem, lai nacionālie preventīvie mehānismi nodrošinātu Fakultatīvajā protokolā minēto. Šajās mācībās piedalījās arī Tiesībsarga biroja pārstāvji.

Nobeigumā vēlos atzīmēt, ka ANO Spīdzināšanas novēršanas apakškomitejas (SPT) pārstāvis Viktors Rodrigezs (*Victor Rodriguez*) diezgan precīzi raksturojis, kas ir jāsaprot ar spīdzināšanas novēršanu. Proti, spīdzināšanas novēršana nav jautājums par to, kas notika un kā tas notika, bet gan jautājums, kas notiek un kā mēs varam to novērst⁶.

Ņemot vērā augstāk minēto, lūdzu veikt atbilstošus pasākumus, lai Fakultatīvais protokols tiktu ratificēts pēc iespējas ātrāk.

Ar cieņu
tiesībsargs

J.Jansons

²APT (Association for the prevention of torture) OPCAT datu bāzē ir apkopota informācija par 105 valstīm.

³Skat., piemēram: *OPCAT Database*. In: <http://www.apc.ch/en/opcat-database/>.

⁴Skat., piemēram: *What is the OPCAT?* In: <http://www.apc.ch/en/what-is-the-opcat/>; *OPCAT FAQ*. In: <http://www.apc.ch/en/opcat-faq-1/>.

⁵Skat., piemēram, http://www.tiesibsargs.lv/files/content/zinojumi/Tiesibsarga_2015_gada_zinojums.pdf

⁶*What is the OPCAT?* In: <http://www.apc.ch/en/what-is-the-opcat/>.